

### **Paulus fångenskaps- och pastoralbrev.**

Fyra av Paulus brev går under benämningen fångenskapsbrev. Det är breven till de kristna i Efesus, Filippi och Kolossai samt brevet till Filemon. Av innehållet framgår att Paulus är i fångenskap, men var fängelset ligger är inte utsagt. Vi känner inte till alla fängelsevistelser. Redan i 2 Kor. påstår han, att han "suttit i fängelse mer än de flesta". Förutom den sammanhängande fångenskapen på mer än fyra år (enl. slutet av Apg.) i Jerusalem, Cesarea och Rom tror man att han under tredje resan satt fängslad en period i Efesus. Men det mesta talar för att alla fyra breven skrivits **från Rom** och kan dateras till **omkring år 60**. Tre brev verkar ha skickats samtidigt med "brevbäraren" Tychikos.

### **Kolossierbrevet.**

I Frygien öster om Efesos låg städerna Kolossai, Laodikeia och Hierapolis. Där fanns församlingar grundade av Epafras, en hednakristen lärjunge och medarbetare till Paulus. När Kolossierbrevet skrivs finns Epafras hos Paulus. Själv har Paulus aldrig varit i Frygien, men efter sin mer än två år långa vistelse i Efesos räknade han hela provinsen, ja, hela Mindre Asien som "sitt" område. Judarna i Frygien hade dåligt rykte bland sina landsmän för att de tagit intryck av gnosticism – en blandning av grekisk filosofi och hednisk religion. Man beskrev tillvaron som dualistisk. Högst upp i andevärlden härskade den högste guden. Flera eoner (himlar) längre ner styrde den onde (demiurgen), som gav sig ut för att ha skapat världen (materien). Människans kropp var den ondes verk men själen var en gnista från andevärlden. Man trodde inte på kroppens uppståndelse, och frälsningen bestod i att befrias från kroppen så att själen kunde återvända till andevärlden. Samma irrlära hotade nu att tränga in i den kristna församlingen.

Brevet kan delas i två huvudavsnitt. Kap. 1 – 2, lärodelen, skildrar Kristi höghet över allt i himmel och på jord. Kap. 3 – 4, förmaningsdelen, beskriver hur de kristna ska gestalta (leva ut) Kristus. Paulus vänder sig mot den "vishetslära" som har förkunnats i Kolossai. Irrlärarna har presenterat den som en "högre vishet" än evangeliet. De har framfört spekulationer om världsalltet, himlakropparna och själens ursprung. Som alla villoläraror ger den sig ut för att kunna erbjuda "något mer" än "bara" Kristus. Frälsningen kan man bara nå genom laggärningar, asketism, ängladyrkan och "kunskap". GT:s regler om mat, högtider och sabbat har omtolkats i en anda av självplågeri. Paulus ger sig inte in i argumentation (som i Gal. och Rom.) utan avvisar allt som stridande mot

Kristus (2:6). Därför får vi ingen tydlig bild av förvillelsen i Kolossai. Han poängterar att allt är underordnat Kristus (både änglar och makter). De troende har i Kristus fått del av en fullkomlig frälsning, som varken behöver eller tål att kompletteras (1:12 – 15, 21 – 23, 2:9 – 15). Han förmanar dem att göra allvar av det kristusliv de fått del av genom dopet. På det sättet dödar man verkligen det jordiska/köttsliga (2:20, 3:3). Med sitt brev drar Paulus **gräns mot all synkretistisk villfarelse** (religionsblandning).

Kolosserbrevet är också Paulus mest omfattande utläggning om vem Kristus är (kristologi). Han beskriver Kristi förhållande till Gud, till skapelsen och till försoningen:

Kristus, Guds son, är en bild av den osynlige guden. Han är det fullkomliga uttrycket för allt vad Gud är. Han var till före allt skapat. Hela Guds fullhet förkroppsligades i Kristus, som samtidigt var en sann människa.

Allt skapades av honom, till honom och genom honom. Han är både skapelsens upphov och mål.

Försoningen skedde genom blodet på hans kors. Guds rättfärdighetskrav är tillfredsställt. Skuldbrevet är spikat på korset. Genom tron och dopet har vi syndernas förlåtelse och hopp om att ställas fram rättfärdiga (heliga) inför Gud. När Kristus led på korset var det inte de onda makterna som segrade. Tvärtom var det Kristus som triumferade över ondskan.

#### **Filemonbrevet.**

I Kolossai fanns församlingsledaren och slavägaren **Filemon**. I fängelset har Paulus kommit i kontakt med hans förrymda slav **Onesimos** (=nyttig), troligen också fått vägleda denne till den kristna tron. Nu skickar han Onesimos tillsammans med Tychikos och ett rekommendationsbrev tillbaka till Kolossai. Hur mötet mellan slav och slavägare avlöpte, vet vi inte, men traditionen berättar att båda blev biskopar med tiden, Filemon i Kolossai och Onesimos i Efesos eller Beroia. Att brevet fått plats i NT visar att det betraktats som ett viktigt brev även för församlingsbruk.

#### **Efesierbrevet.**

Efesierbrevet har vållat forskningen en hel del huvudbry. Vem är egentligen den ursprungliga adressaten? Uttrycket i inledningen ”de heliga som bor i Efesus” saknas i viktiga handskrifter, och brevets innehåll tyder inte på att han skriver till en församling som han besökt minst tre gånger och arbetat i under över två års tid. Ett brev dit skulle ha haft helt annan karaktär. Endera är brevet

en rundskrivelse till alla församlingar i Provinsen Asien eller också har vi här det brev till Laodikeia, som omnämns i Kol. 4:6. Den version som vi har i svensk översättning är i så fall en kopia, som använts i Efesos. Man kan säga att Efesierbrevet står i samma förhållande till Kolosserbrevet som Romarbrevet till Galaterbrevet. En fjärdedel av Kolosserbrevets innehåll upprepas i Efesierbrevet. Som de flesta paulusbrev har Efesierbrevet **en läromässig del**, kap. 1 – 3, och **en förmanande/praktisk del**, kap. 4 – 6. Brevet har mycket hög status bland bibeltolkare i alla kristna läger. Ingen annan skrift i NT ger en så **komplett framställning av nytestamentlig teologi**. Paulus lära har här sammanställts till en helhet befriad från den polemik som han använder, när han vill komma till rätta med ett problem. Här beskriver han metodiskt vad vi är och har i Kristus. Ordet "i" förekommer 120 gånger i brevet. Som en översiktlig repetition hittar vi här Kolosserbrevets **kristologi**, Tessonikerbrevets **eskatologi**, Galaterbrevets utläggning om **lag och evangelium**, Romarbrevets undervisning om **frälsning genom tro allena** och första Korinthierbrevets maning till **kristen enhet**. Kända och älskade avsnitt i efesierbrevet är den högstämnda lovsången 1: 3 – 14 (i grundtexten en enda mening) samt beskrivningen av Guds vapenrustning 6: 10-17.

Både Efesierbrevet och Kolosserbrevet innehåller en s.k. **hustavla**. Liknande finns i breven till Timoteus och Titus. Där har Paulus samlat förmaningar riktade till de olika medlemmarna i hushållet: föräldrar, barn och tjänstefolk. Varje grupp får sina specifika regler. Hustavlan förutsätter att människor har olika uppgifter utifrån sin ställning i samhällsgemenskapen. Var och en ska fylla sin plats i helheten och hålla sig till sin funktion. Detta synsätt bygger på uppfattningen att Gud har gett en viss ordning i skapelsen, som inte bör rubbas. Luthers katekes innehöll också hustavlor. De bestod av utvalda bibelställen riktade till respektive stånd: överhet – undersåtar, lärare – elever, föräldrar – barn, husbönder – tjänstefolk osv. Det säger sig självt att det blir uppenbara teologiska problem, när hustavlan ska tillämpas i en annan samhällsordning än den som den ursprungligen vände sig till.

### **Filipperbrevet.**

Församlingen i Filippi var Paulus särklassiga **favorit**. Det var den första församling han grundat i Europa. Den bestod nästan enbart av hednakristna. Det fanns ingen synagoga eftersom judarna var få. Filippi var en militärstad vid Romarrikets gräns, ursprungligen grundad av Alexander den stores far Filip II.

Filippi hade rang som militärkoloni, vilket innebar att invånarna hade nästan samma privilegier t.ex. ifråga om skatt som romarna själva. Paulus hade besökt Filippi minst tre gånger. Församlingen där var den enda som Paulus tog emot underhåll av. I övrigt var han av princip självförsörjande apostel. Brevets situation är att församlingen fått reda på att Paulus var fängslad, gjort en insamling och skickat Epafroditus att förmedla gåvan. Församlingen har också drabbats av förföljelser. En del skröt med sitt martyrskap och såg ned på andra. Det hade kommit rykten om att Epafroditus var sjuk men inget besked om vad som skett med den översända gåvan. Var Epafroditus verkligen sjuk, och hade han fullgjort sitt ärende? Ryktena går i församlingen. Denna underförstått täta trafik mellan Filippi och den plats, där Paulus sitter fängslad, har föranlett en del forskare att anta att Paulus befinner sig på närmare håll – att brevet är skrivet t.ex. i Efesos och i så fall fem år tidigare än övriga fångenskapsbrev. I brevet tackar Paulus för gåvan och klargör att budbäraren verkligen varit sjuk – dödssjuk. I övrigt ägnar han huvuddelen (1:12 – 4:9) åt **martyriet**: både sitt eget och filipperförsamlingens. Märkligt nog är ändå grundtonen i brevet GLÄDJE! ”Gläd er alltid i Herren! Åter vill jag säga: Gläd er!” Femton gånger upprepar han ordet glädje. Paulus varnar för självhävdelse och manar till ödmjukhet för att bevara endräkten. Det stora föredömet i lidande är Kristus. I sin beskrivning av Jesus använder han en dikt på sex strofer med tre rader i varje strof. Dikten tros vara en urkristen hymn (2:5–11). Paulus uppmanar till att sjunga ”psalmer, hymner och andlig sång” (Ef. 5:19). Kan det vara så att Paulus också var sångförfattare?

### **Pastoralbreven.**

Pastoralbreven utgör en grupp för sig. Paulus' brev bortsett från privatbrevet till Filémon är riktade till hela församlingar och avsedda att läsas upp offentligt. Pastoralbreven vänder sig till namngivna personer - nära medarbetare. Men det är inte som privatpersoner utan i egenskap av församlingsbyggare de får breven. Breven innehåller råd och anvisningar om **gudstjänstordning** och **församlingsordning** och proklamerar den **sunda läran** mot diverse irrläror. De resor och platser som omtalas i pastoralbreven ligger utanför Apostlagärningarnas ram. Apg. slutar ju med att Paulus befinner sig i en lindrig fångenskap i Rom fram till år 61. Om Paulus vidare öden vet vi ingenting bestämt. Men både de nu aktuella breven och den gammalkyrkliga traditionen tyder på att han senare gjorde nya resor både till Spanien och till Mindre Asien

och Grekland, innan han på nytt hamnade i en sträng romersk fångenskap, som slutade med avrättning. Jämfört med läget enligt breven till Korinth, där församlingsordning och lära vilar på aposteln egen auktoritet, tyder pastoralbreven på att det nu har skett en stabilisering och likriktning av verksamheten. Vi möter ett församlingsliv, som börjar få fast organisation. Ledare med andliga ämbeten har avskilts i varje församling. Likaså verkar det kristna läroinnehållet att ha fått en enhetlig form. Paulus kan hänvisa till "den sunda läran" (1 Tim 1:10) och "en sund förkunnelse" (2 Tim 1:13) som ett skydd mot diverse irrläror. Över huvud taget anar man en förskjutning i hela den kristna livsstilen från det extatiskt otyglade till en lugnare, stillsammare och mera målinriktad livsföring och verksamhet.

Pastoralbreven är adresserade till **Timotheos och Titus**. Den förre var uppvuxen i Lystra med judisk mor och grekisk far. Vid ett besök där under första missionsresan fick Paulus vägleda den unge Timotheos till tro. Nästa gång Paulus passerade Lystra bad han att få ta med sig Timotheos, och så kom denne att bli Paulus trognaste medarbetare. Han nämns som medförfattare i en del brev och finns med i Rom under Paulus första fängelsevistelse där. Titus nämns inte i Apg. men enligt Gal 2:1 åtföljde han Paulus och Barnabas redan till Apostlamötet i Jerusalem år 49. Under tredje missionsresan anlidade Paulus honom för att lösa konflikten med församlingen i Korinth och för att i församlingarna samla in den s.k. Jerusalemskollekten. Han verkar ha varit en god diplomat, väl skickad att handlägga känsliga ärenden.

**1 Tim. och Tit.** påminner om varandra, och det är svårt att avgöra vilket som tillkommit först. Enligt 1 Tim har Paulus lämnat Timotheos i Efesus för att bekämpa irrläror och ge församlingslivet en fastare organisation. Själv har Paulus rest vidare till Makedonien, varifrån han skriver brevet. Av Titusbrevet framgår att Paulus besökt Kreta och där lämnat kvar Titus för att slutföra församlingsbildande och ordna med församlingsledning. Själv har han farit över till Grekland. På väg till Nikopolis på Greklands västkust skriver han brevet.

**2 Tim** är med stor sannolikhet det sista paulusbrevet som finns bevarat. Paulus sitter i sträng fångenskap i Rom igen. Han känner sig ensam och övergiven. Endast Lukas finns kvar hos honom. Processen mot honom har börjat, och han ser martyriet framför sig. Brevet är mycket personligt, och han vädjar till Timotheos, som verkar vara i Mindre Asien, att komma till honom och ta med sig en mantel, som glömts kvar i Troas. Om det är Neros förföljelse han

drabbats av, kan brevet dateras till slutet av år 64, men en del forskare menar att det kan vara skrivet ett par tre år senare.

I pastoralbreven lämnar Paulus över ansvaret för evangeliums utbredande till dem som ska efterträda honom. Här beskriver han vad som förväntas av en Herrens tjänare oavsett ämbete. Han ska vara: a) **troende**, alltså leva i trons gemenskap med Herren d.v.s. i och av samma tro som han förkunnar; b) **trovärdig** = leva som han lär så att läpparnas och livets vittnesbörd blir samstämmigt och c) **trofast** – en som man kan lita på. Med stor besvikelse konstaterar han hur han svikits av tidigare medarbetare.

.